

GOST AUTOR

Osiguranje u poljoprivredi

– Iskustva razvijenih zemalja, modeli tržišta, analiza i predlog mogućeg rešenja u Republici Srbiji –

Vladan Manić, generalni sekretar Udruženja osiguravača Srbije

Na svetskom tržištu, direktne premije osiguranja u poljoprivredi rapidno su narasle u nekoliko proteklih godina, pa se, ilustracije radi, na svetskom nivou beleži rast sa ukupnog iznosa od 8 mlrd dolara u 2005. godini na procenjeni nivo od 18,5 mlrd dolara premija u 2008. godini, a glavni deo odnosi se na SAD i Kanadu, dok se Evropa sa oko 17% učešća u ukupnoj premiji nalazi na trećem mestu, odmah iza Azije, koja ima oko 18% učešća. U strukturi premija za 2008. godinu dominira osiguranje useva i plodova na koje „otpada“ 90% premija, dok se na sve ostale vrste osiguranja u poljoprivredi odnosi svega 10% premija.

U studiji Svetske banke iz 2009. godine koja je obuhvatila analizu stanja u 65 država uočeni su različiti pristupi u slučajevima kada država odluči da interveniše na segmentu tržišta osiguranja u poljoprivredi:

- **Subvencionisanje premija** – ovo je najčešći vid podrške države osiguranju u poljoprivredi, a po navedenoj studiji, čak 63% zemalja odlučilo se za ovaj vid podrške kod osiguranja useva, dok se 35% odlučilo za ovaj vid podrške kod osiguranja stoke.

- **Investiranje u istraživanje i razvoj proizvoda, obuku i prikupljanje informacija** – po pomenutoj studiji, 41% zemalja odlučilo se za ovaj vid podrške kod osiguranja useva, dok se 37% odlučilo za ovaj vid podrške kod osiguranja stoke.

- **Razvoj zakonske regulative u vezi sa osiguranjem u poljoprivredi** – po istoj studiji, 51% zemalja odlučilo se za ovaj vid podrške kod osiguranja useva, dok se 33% odlučilo za ovaj vid podrške kod osiguranja stoke.

- **Reosiguranje od strane javnog sektora** – po istoj studiji, 32% zemalja odlučilo se za ovaj vid podrške kod osiguranja useva, dok se 26% odlučilo za ovaj vid podrške kod osiguranja stoke.

- **Subvencionisanje administrativnih troškova za izdavanje polisa osiguranja u poljoprivredi** – ovo je najmanje korišćen vid podrške i, po istoj studiji, svega 16% zemalja odlučilo se za ovaj vid podrške kod osiguranja useva, dok se samo 11% odlučilo za ovaj vid podrške kod osiguranja stoke.

Kada se govori o *modelima tržišta*, mogu se identifikovati tri osnovna modela preko kojih se osiguranje u poljoprivredi može učiniti dostupnijim:

- **Sistemi u potpunosti kontrolisani od strane države** – karakteriše ih veoma intenzivna podrška vlade uz postojanje jednog unificiranog proizvoda osiguranja koji se obično komercijalizuje preko kompanije u državnom vlasništvu sa monopolskim položajem. Ove sisteme odlikuje očekivano velika penetracija tržišta zbog obaveznosti i dobra diversifikacija portfelja, ali oni podrazumevaju i visoke fiskalne troškove, često lošiju uslugu koja je prouzrokovana monopolskim položajem, a dolazi i do zanemarivanja tehničkih u odnosu na socijalne komponente osiguranja i preuzimanja kompletne odgovornosti od strane države.

- **Javno-privatna partnerstva** – imaju visoku penetraciju i dobro diversifikovan portfelj, tehnički kriterijumi dominiraju nad komercijalnim, postoji konkurencija u pružanju usluge, pri čemu država jača stabilnost sistema, dok privatni sektor pruža znanje i tehnologiju, sve to uz razumna fiskalna davanja.

- **Čisto tržišni sistemi** – imaju nisku do umerenu penetraciju i nizak nivo diversifikacije rizika, komercijalni kriterijumi dominiraju nad tehničkim, uz ostvarivanje cenovne konkurencije i bez fiskalnih troškova.

Model *javno-privatnog partnerstva* dokazao se u praksi kao najuspešniji za razvoj tržišta osiguranja u poljoprivredi, jer se učešće javnog sektora pokazalo kao ključno za uspostavljanje razvoja i srazmernog uvećanja programa osiguranja u poljoprivredi, dok je privatni sektor preko sopstvenog doprinosa obezbedio potrebne veštine, stručnost i inovacije na tržištu.

Često pominjan model iz EU na koji bi mogle da se ugledaju zemlje u razvoju upravo je *španski model osiguranja*, koji podrazumeva posebno kreiran model javno-privatnog partnerstva. On podrazumeva saradnju privatnog i državnog sektora putem učešća agencije ministarstva poljoprivrede „ENESE“, zatim asocijacije privatnih osiguravajućih kompanija „AGROSECURO“ i, na kraju, državnog preduzeća „CSS“ pod kontrolom ministarstva ekonomije, koje obezbeđuje reosiguranje.

Kao najčešći proizvodi osiguranja u poljoprivredi u EU javljaju se „*Single-peril*“ ili „*Named-peril*“, odnosno *proizvodi pojedinačnog pokrića* (pokriće za jednu vrstu rizika, obično grad), dok su u nešto razvijenijim zemljama prisutni „*Multiple-peril*“, odnosno *proizvodi*

kombinovanih pokrića (objedinjena pokrića za više vrsta rizika).

Kada je posredi **situacija u Republici Srbiji**, poljoprivreda je kao sektor privrede *od vitalnog značaja* za njen ukupan društveni i ekonomski razvoj. Položaj agrarnog sektora je specifičan, jer osim ekonomskog ima i *poseban socijalni i ekološki značaj*, a poljoprivreda doprinosi nacionalnom bogatstvu *značajnim učešćem u stvaranju BDP-a* (procenjeno na 9,6% za 2010. godinu) i u ukupnoj zaposlenosti stanovništva (oko 20%).

Njen značaj posebno se ogleda i u *izvoznim potencijalima naše zemlje* – udeo u ukupnom izvozu je 9,9% u prvoj polovini 2012. godine, pri čemu je ostvaren suficit od 6,8% u istom periodu. U tom sektoru ostvaren je rast izvoza od 40%, kao i porast udela u ukupnom izvozu od 25% u odnosu na isti period prethodne godine.

Dva su osnovna oblika osiguranja u poljoprivredi koja trenutno egzistiraju na tržištu osiguranja Srbije:

- Kod **osiguranja useva i plodova** pokriven je gubitak roda (prinos) kao posledica oštećenja (uništenja) poljoprivredne kulture od osiguranog rizika.

- Kod **osiguranja životinja** postoje osnovna pokrića od rizika nesrećnog slučaja i bolesti kojima se životinje mogu osigurati pojedinačno ili na flotantnoj osnovi.

Pored navedenih, odskora se mogu pronaći i *osiguranja od rizika suše* za pojedine ratarske kulture, kao i *osiguranja useva od prekomernih padavina*. Iako su ove vrste osiguranja u poljoprivredi još u povoju, može se u načelu reći da se na našem tržištu ponuda osiguravajućih kuća u poljoprivrednom osiguranju konstantno unapređuje.

Republika Srbija je i ove godine odobrila subvencije premije osiguranja *Uredbom o regresiranju osiguranja životinja, useva, plodova, rasadnika i mladih višegodišnjih zasada*, što je značajan podsticaj, posebno u uslovima velikog budžetskog ograničenja. Po ovoj uredbi, registrovani poljoprivrednici imaju pravo na regresiranje osiguranja u iznosu od 40% od visine premije osiguranja, bez poreza na premiju neživotnog osiguranja ukoliko su osigurali životinje, rasadnike, mlade višegodišnje zasade, useve i plodove od rizika. Pravo na korišćenje sredstava za regresiranje osiguranja životinja i površina pod biljnim kulturama prijavljenim u 2012. godini ima fizičko lice - nosilac poljoprivrednog gazdinstva koje je upisano u Registar i koje je u aktivnom statusu.

Nažalost, i pored ovakvog podsticaja, *penetracija tržišta u Srbiji i dalje je na izuzetno niskom nivou*.

Iz svega do sada navedenog jasno se izvodi zaključak da je *za razvoj poljoprivrednog osiguranja u Srbiji*

preko potrebna nova platforma na bazi koje bi se poljoprivrednici adekvatnije stimulisali u pravcu osiguranja sopstvene proizvodnje. Neophodno je kreirati dugoročna rešenja koja bi podrazumevala:

- stabilan portfelj (uz diversifikaciju rizika),
- odgovarajući sistem subvencija (na prihvatljivom nivou za sve strane),
- razvijanje preventivnih fondova (kao mere za smanjenje rizika),
- proizvode prilagođene potrebama osiguravanih (sa potrebnim nivoima pokrića), i
- programe koji će povećati svest o rizicima u agraru i unaprediti dostupnost ove vrste osiguranja.

Jedno od dobrih rešenja kojim bi se moglo pospešiti tržište jeste model u kojem bi se kao uslov za dobijanje subvencija u poljoprivredi od strane države uvela obaveza prethodnog ugovaranja odgovarajućeg osiguravajućeg pokrića.

Time bi se ostvario višestruki efekat, s jedne strane, prihodi poljoprivrednih proizvođača bili bi predvidljivi, dok bi, s druge strane, država zaštitila uložena sredstva u vidu subvencija u poljoprivredi i uz to obezbedila državni budžet od daljih neplaniranih izdataka. Ne sme se zanemariti ni pozitivan efekat na industriju osiguranja uopšte, ali ni povratni efekti u smislu razvoja preventivnih mera i edukacije o prisutnim rizicima agrarne proizvodnje i merama za njihovo prevazilaženje.

Slobodni smo zaključiti da se *samo obostranim angažovanjem i sinhronizovanim delovanjem državnog sektora i industrije osiguranja* mogu ostvariti vidljiviji pozitivni pomaci u ovoj oblasti.

Osiguravači u svom domenu treba da tržištu ponude adekvatan proizvod u smislu sveobuhvatnosti (pokrića više rizika), jasne i što jednostavnije definisanosti uslova osiguranja i tarifa i što lakše dostupnosti osiguranicima, koji će biti od nedvosmislene koristi svima, uključujući poljoprivredne proizvođače, državni sektor i industriju osiguranja.

Po uzoru na razvijena svetska tržišta, drugi deo posla *morala bi preuzeti država* putem odgovarajućih sistema subvencionisanja, modela javno-privatnog partnerstva donošenja odgovarajućih zakonskih i podzakonskih regulativa u ovoj oblasti.

U vremenu koje dolazi, uspostavljanje kvalitetne saradnje između industrije osiguranja i javnog sektora na unapređenju trenutnog stanja u Republici Srbiji biće ključno za iskorišćenje razvojnih šansi koje svakako postoje u ovoj izuzetno važnoj oblasti.